

Sobre el fantasma dels transvasaments. Que la sang no arribi al riu; hi ha sequera.
Publicat a El Periódico de Catalunya, abril 2008.

En una visita a la presa de l'embassament de Rialb (la Noguera), que pot enquistar més aigua de la que Barcelona consumeix en un any, l'alcalde del petit municipi de la Baronia, on s'ubica la presa, comentava el seu astorament cada vegada que puguen els regants de les planes de Lleida a visitar la presa i tracten el territori de l'embassament com si fos de la seva propietat i fan com si l'aigua de l'embassament fos seva (com si la concessió d'aprofitament aigua avall els en fes propietaris). Mentrestant, el seu petit ajuntament es desvia encara al cap d'uns anys d'acabada la presa i de sofrir l'abandonament de terres, edificis i habitants, per obtenir les compensacions que se li havien promès per part de l'Administració i considera que l'aigua és més seva que de qualsevol altre (per això suporten el sacrifici de tenir-la al seu municipi a canvi de res). Però bé, en aquestes un bon dia arriben homes de l'administració de Catalunya i diuen que Barcelona necessita l'aigua del riu Segre que alimenta l'embassament, perquè pateixen sequera i hi tenen el mateix dret que qualsevol habitant del país, i tant a l'ajuntament com als regants no els hi fa cap gràcia: és la seva aigua..... I la història no s'acaba aquí; els ecologistes temen pel seu riu, les companyies elèctriques pels seus aprofitaments, els pescadors pels seus peixos,...

En matèria d'aigua qualsevol territori i qualsevol col·lectiu tenen motius per donar un cop de puny a taula; l'aigua els hi pertany, sigui perquè no en tenen, sigui perquè en tenen i no en volen perdre o en volen més, sigui perquè els passa prop casa, sigui perquè paguen impostos com tothom,... En això estem i per aquesta via anirem, perquè cada cop la societat demana més aigua (més població, més regadius, més usos) i cada cop n'hi haurà menys per repartir (canvis d'usos del sòl, canvi climàtic,...).

Però, de qui és realment l'aigua?, qui té més o menys dret a servir-se'n?,... A dreta raó, l'aigua no és de ningú o, si es vol, és del planeta; una gota passa del mar al cel, a les plantes o a les persones i va de la muntanya a la plana i d'Europa a Oceania. I no solament això, sinó que el deteriorament de les masses d'aigua comença a obligar, si volem preservar-la i mantenir la nostra pròpia salut, a una actitud i un tractament diferents dels d'avui, a començar pels nostres països desenvolupats; per aquesta línia va la Directiva 2000/60/CE Marc de l'Aigua, en la qual treballen avui els nostres governs. En bona lògica, la Directiva diu que és a l'interior de les conques que s'han de disposar les mesures de millora de gestió i defineix la conca com la superfície d'escolament de l'aigua que té una única sortida al mar. L'organització hidrològica de l'estat espanyol ja va en aquesta línia i una part de la ciutadania també ho ha entès així abans que la mateixa Directiva existís. Per això pocs o molts hem rebutjat els grans transvasaments que amenaçaven la salut de les conques i, sobretot, el punt més sensible, la part baixa, els deltes, i per això ens hem alegrat quan el transvasament de l'Ebre caigué del Plan Hidrológico Nacional. Ara bé, siguem clars: el Plan Hidrológico vigent avui dia conté un augment d'aprofitaments d'aigua de la conca de l'Ebre (promoguts per la mateixa administració responsable de la seva gestió) que tindrà uns efectes prou més importants i prou més negatius que el mateix transvasament, i en aquest tema la responsabilitat pública sobre la gestió correcta de l'aigua està, doncs, encara per exercir.

Perquè l'objectiu humà que ens ocupa i l'objectiu també de la Directiva Marc no és que no hi ha hagut transvasaments, sinó que garantim la qualitat del cicle de l'aigua (fet que ens porta a rebutjar els grans transvasaments), tot encaixant-ho, naturalment, amb les nostres necessitats col·lectives d'aigua. De transvasaments, en definitiva, n'hi ha hagut des que es coneixen els aqüeductes, i avui mateix hi ha en marxa transvasaments políticament visibles i coneguts i altres que són invisibles informativament, de la

mateixa manera que hi ha conques políticament visibles (la de l'Ebre nacional aragonès, per exemple) i altres d'invisibles o amb molt poc pes polític. Possiblement convindria, doncs, que lluny del tot o res a que ens obliga el joc de les forces polítiques i els mitjans, la nostra societat tan avançada i els seus governants fossin capaços de disposar les solucions més raonables en la gestió de l'aigua, les quals poden arribar a fer-se d'aquí un temps indispensables.

La secada passatgera que patim es pot arreglar a cop de pluja o a cop de taló i es pot arribar a solucionar, fins i tot, pagant el que calgui (entre tots) i sense molestar a ningú. Però els governants i tècnics sabran o haurien de començar a saber alguna cosa sobre si aquest pot ser un problema més permanent i començar a disposar, en conseqüència, solucions de fons raonables. Potser aquest seria també un bon moment per aprofitar la consciència social que deriva dels sacrificis reals o suposats per l'escassetat d'aigua, i d'entrada no estaria malament que des de les mateixes administracions no es continuessin fomentant nous consums d'aigua que ens augmenten els problemes o alimentant esperances d'aigües que de vegades ni existeixen.

Les presses i les actuacions polítiques desafortunades, com a mínim, de l'actual episodi de sequera poden complicar qualsevol solució raonable. Però, més enllà, dels cops de puny a taula inicials dels diversos usuaris i territoris, diria que aquests són capaços d'escoltar-se i entendre's i que en una taula llarga i oberta segurament tothom podria sortir-hi guanyant. Tot això sabent que en matèria d'aigua, naturalment, algú ha d'exercir de faraó i tenir la darrera paraula...

Ignasi Aldomà i Buixadé

Professor de la Universitat de Lleida,

Impulsor del Manifest de Vallbona-Compromís per Lleida,

Autor de "La lluita per l'aigua a Catalunya" (Pagès editors, 2007)